
ROBERT ARCHER

Raimon i la poesia medieval

El paper que em toca avui és parlar d'un dels vessants de l'obra de Raimon que l'any 1968 encara no s'havia manifestat i que, per tant, no podia figurar en el programa del concert de la Complutense d'aquell any. Em referisc al seu llarg treball de crear versions musicades de textos poètics en llengua catalana dels segles xv i xvi, escrits principalment per autors valencians. De fet, no arribà a publicar la seua primera cançó d'aquest gènere, la ja famosa «Veles e vents» d'Ausiàs March, fins a l'any següent del concert de Madrid. Però si en aquesta taula redona sobre «Art i compromís social», el títol anunciat en el programa, em limite a aquest tema, no és per capritx, sinó perquè aquest aspecte de la seua obra ha anat constituint des del 68 una faceta —diria que— fonamental del compromís social de Raimon, d'una manera semblant però no del tot idèntica a les seues versions dels poemes del gran poeta català Salvador Espriu.

Aquesta part de la seua obra comprèn una bona quantitat de poemes. Hi ha cançons basades en textos de poetes que no coneixia quasi ningú tret d'uns quants filòlegs especialistes, i aquestes són una mena d'obra de rescat de l'oblit a què injustament estaven condemnades. Textos escrits per Joan Timoneda, Joan Roís de Corella o Valeri Fuster, jocosos i divertits uns quants, de belles imatges uns altres, prenen en les seues versions musicades vida i sentit actual, mentre que les commovedores cobles de Jordi de Sant Jordi sobre la seua presó després de la batalla de Ponça, ja perduda fa segles la tonada original amb què l'autor les cantava, recuperen la identitat musical que sempre havien tingut.

Però el poeta que més s'ha beneficiat de l'atenció de Raimon és el gran valencià Ausiàs March (1400-1459). El fet que siguen ja disset cançons amb textos de March ens dóna indicis molt clars de la importància que té la seua obra per a Raimon.

Voldria, per tant, comentar alguns aspectes de la importància que aquest treball al voltant de March representa per a la difusió dels seus poemes i el coneixement dels enormes èxits de la llengua en què va escriure fa tants segles. I hauríem de tenir en compte que no es tracta d'un poeta qualsevol d'interès purament local a Gandia o València, on va viure i va morir, o a la Xàtiva nativa del cantant. Ens trobem davant d'un dels grans poetes de l'Europa del xv. Pel

que fa la península Ibèrica és, sens dubte, el poeta de més poder expressiu abans de la segona meitat del segle XVI. Fins i tot hi hagué un moment en la història literaria (cap a 1550-1580) que Ausiàs March va ser considerat el gran poeta nacional de l'Espanya imperial fins que Garcilaso assumí més tard aquest paper. Però, com va dir Juan de Resa, el capellà de Felip II que va editar les obres de March al sorprenent lloc de Valladolid el 1555, el gran desavantatge que tenia Ausiàs March amb vista al futur era que havia escrit en allò que Resa anomenava «la presó de la llengua llemosina», fent referència a la peculiar forma literària de la llengua vernacla en què escrivia els seus versos.

La gran aportació de Raimon ha sigut traure'l d'aquesta «presó» a la qual, en gran part, continuava condemnat en el moment en què començà a musicar-lo —moment en què la seua llengua nativa patia els efectes d'una altra presó— i posar-lo al carrer, on tots el conegueren. De llavors ençà ha sigut tan gran l'impacte del seu March musicat que per als qui llegim el poeta valencià per gust ja és quasi impossible recordar alguns dels poemes sense sentir la presència de la música i de la veu del cantant.

Sobre aquests dos aspectes, la **música** i la **veu**, vull parlar un poc més.

Primerament, la música. És curiós constatar que Raimon ha musicat disset textos marquiàns que en la forma original no estaven destinats a ser cantats. March escrivia per a ser llegit, més probablement recitat, però no cantat (tret, potser, de només un dels 128 poemes). El March de Raimon és, per descomptat, un March molt seleccionat d'acord amb uns criteris que imposa necessàriament la translació a la cançó moderna: 1) la *durada*: quan no es tracta d'un poema breu d'una sola estrofa, ha seleccionat estances clau del poema (és el cas de «Veles e vents»); 2) la bellesa i la força de les *imatges* (i no tots els poemes de March tenen aquestes imatges); i 3) l'*impacte fònic* de les paraules que componen el poema. El que voldria ressaltar en l'aplicació d'aquests criteris als textos és que Raimon ens proporciona una **lectura** dels poemes, una autèntica interpretació en sentit literari, i no sols musical. Ho és per força, perquè March no és un poeta fàcil: en cada poema musicat, a vegades amb l'ajuda dels grans mestres com Martí de Riquer, el cantant ha hagut d'arribar a les seues pròpies conclusions no sols sobre com fer cantable el text de March, sinó també sobre el seu significat. Al mateix temps, la interpretació musical que en fa salva aquest gran abisme que ens separa del món del segle XV, i en aquest sentit la perspectiva que ens

*Paranimf de la Universitat de
Barcelona, 1980. Foto: Pérez
de Rozas*

*Plaça de Bous de Xàtiva, 1997.
Foto: J. M. Cencillo*

proporciona en la seua capacitat de lector cantant de March és única i il·luminadora. I això no és gens fàcil quan es considera que quasi tots els poemes giren al voltant d'uns convencionalismes medievals sobre l'amor que, al cap i a la fi, no tenen res a veure amb la manera en què vivim o estimem actualment, ni tan sols amb aquell amor que Raimon canta en les seues cançons amb lletra pròpia, encara que siga citant versos de March com en «Com un puny».

Sorprèn que, a pesar de tan estranys com ens poden resultar els referents convencionals de l'obra de March, Raimon aconsegueix convèncer-nos que els seus poemes sí que ens diuen coses importants i pertinents per a les nostres vides. I és que les versions musicades desvelen el sentit latent d'aquesta poesia de temps tan remots: les paraules del segle xv es plasmen en un sentit amb una immediatesa ja del tot innegable.

Insistisc: són una autèntica interpretació **literària** a més de musical, i com a tal és una interpretació de la qual, a vegades, es pot diferir. Per donar-ne

un exemple: mentre la música que Raimon va crear per a «Veles e vents» em sedueix l'oïda, em fa somiar amb un assolellat viatge mediterrani, i per a mi mai arriba a suggerir el malson apocalíptic que transmeten les paraules de March. Amb això no vull dir que estiga equivocada la visió que Raimon té del poema: ho esmente com a mostra que la seua interpretació és, tot i que musical, també necessàriament literària. Un altre exemple és la versió que va fer —per a mi tota una revelació— d'un dels meus poemes favorits, el breu «Quan plau a Déu que la fusta peresca». La lectura musical del poema em va obligar a entendre el missatge que conté sobre com és de totalment imprevisible la vida amb menys pessimisme i molta més resignació estoica. Com en tants altres contextos, la seua música inspira l'esperança.

Després, la funció de la *veu*. Aquesta veu tan coneguda és la d'un home que també sap cantar el valencià del segle xv amb una fonètica que poc es deu diferenciar de la que tenia Ausiàs March. La importància de l'aspecte fònic de la poesia de March és evident a

qui vulga llegir-lo en castellà: es perd gran part de l'impacte de l'original, fins i tot en les excel·lents versions de José María Micó. És que March, en el seu valencià del xv, és irrepetible, intraduïble. Fins i tot quan es llig en el català de Barcelona no és igual que escoltar una versió en el valencià d'un dels pobles de la Safor o de la pròxima Xàtiva. Totes les versions musicades de Raimon ens restauren plenament l'experiència auditiva de l'original.

Però no vull convertir Raimon en un mer crític literari, que ja n'hi ha de sobra en el món. Si he posat tant l'accent en el seu treball sobre Ausiàs March és perquè és una manifestació més del seu compromís social a través de l'art. És l'intent de conscienciar els valencians, els altres catalanoparlants i els espanyols en general del poder expressiu i únic que la seua llengua ha tingut des del segle xv i que continua tenint, però també de fer-los conèixer un patrimoni d'un gran valor humà que és comú a tots.

I per tot això mereix el nostre profund agraïment.

RAIMÓN

Liberation

Raimon, chanteur et poète catalan

(Sa chanson la plus connue est « Diguem no »)

Chanté depuis 1962 en Espagne; il était dirigé à Paris, et nous l'avons rencontré.

Raimon, chanteur et poète catalan, est né à Barcelone en 1929. Il a étudié le droit à l'université de Barcelone et a travaillé pendant quelques années dans le journalisme. En 1962, il a commencé à chanter et à écrire des chansons. Ses chansons sont souvent engagées et reflètent les préoccupations de la Catalogne.

Après un premier succès, il a écrit...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

Le Monde

40 PAGES

Directeur: Jacques Frank

La Catalogne, avant-garde démocratique

La Catalogne, avant-garde démocratique... Les élections régionales de Catalogne ont été marquées par une participation record et une victoire écrasante de la gauche démocratique. Les électeurs ont rejeté le régime franquiste et ont choisi une voie nouvelle de liberté et de progrès.

VIVA LA
GLORIA
BRAVO
RAIMON

Diguem no

Raimon, freedom singer

Raimon, world-famous singer of the Spanish song tradition, is shown here in a photograph taken in Paris during his recent tour. He is wearing a dark suit and is smiling.

«Recimo ne la

«Recimo ne la... This is a snippet of text from a newspaper article, possibly related to the woman in the portrait above. The text is partially obscured and difficult to read.

Raimon performing on stage, playing an acoustic guitar. He is wearing a light-colored shirt and dark pants.

Small photograph of Raimon, possibly in a different setting or performance. He is wearing a dark jacket and a hat.

THE NEW YORK TIMES TUESDAY, MAY 19, 1978

CATALONIA SINGS EX

Catalonia sings... This is a snippet of text from a newspaper article, possibly related to the main article about Raimon and the Catalan elections. The text is partially obscured and difficult to read.